

Recenzija knjige: "Balkan u plamenu" (Edizioni Cultura della Pace, 1996, 255)

Srđa Orbanić

Knjiga "Balceni in fiamme", *Balkan u plamenu*, (Edizioni Cultura della Pace, 1996) zbornik je radova sa znanstvenog skupa posvećenog jugoslavenskom sukobu, održanog u mjesecu listopadu 1994. godine v Galarateu kraj Milana u organizaciji zaklade J. Maritain. Četrdesetak autora na dvjestotinjak stranica razmatra različite vidove jugoslavenske krize i ratnog sukoba te načine njihovog razrješenja.

Uvodno izlaganje T. Mazowieckog prikazuje kroz brojeve i podatke, koje je prikupio kao komesar UN za ljudska prava na području bivše Jugoslavije, sav užas rata, kojemu je etničko čišćenje bilo cilj, a ne sredstvo. Mazowiecky posebno naglašava drastične primjere kršenja ljudskih prava na područjima pod srpskom okupacijom i sudbinu djece u ratu, a međunarodnoj zajednici spočitava nebrigu prema civilnim ratnim stradalnicima i nedostatnu pomoć demokratskim snagama u novonastalim državama. Njegov je zaključak da europska politika nužno mora biti politika posredovanja i pomirbe.

Prvi blok izlaganja ima za temu uzroke koji su doveli do raspada Jugoslavije i do ratnog sukoba. Odgovor na pitanje da li je Jugoslavija bila umjetna tvorevina pokazuje se kao izuzetno složen, ali većina izlagača slaže se da ni prva ni druga Jugoslavija nisu bile funkcionalne, što je naročito došlo na vidjelo u trenutku epohalnog sloma komunizma koji je u Jugoslaviji, kao i u drugim zemljama postkomunizma, imao za posljedicu teškoće u demokratskoj tranziciji. Te su poteškoće dovele do ekonomskog sukoba između federalnih jedinica i do velikih pokretanja masa uz pomoć nacionalne ideologije. No budući da etnička politika ima duboke povijesne korijene ali površna rješenja, sve su strane bile vođene željom da se sve dobije odmah, a ne postupno i stoga je vrlo brzo sukob eskalirao u rat.

Nekolicina izlagatelja osvrće se posebice na utjecaj međunarodne politike i njezin položaj u tom širem regionalnom problemu, pri čemu se često postavlja pitanje nije li možda priznanje novonastalih država bilo prerano.

U drugom bloku izlaganja razmatra se utjecaj kultura i vjera na jugoslavensku krizu. Svi se autori slažu u tome da su vjere i Crkve pojačale etničke razlike, komunizam marginalizira kulturu i vjeru, a nacionalizam ih iskorištava pa su se tako u trenutku oslobađanja od komunističkog jarma Crkve čvrsto vezale za države. Stoga je u jugoslavenskom sukobu odveć često institucionalna crkva podržavala jednu od strana u sukobu, i na taj se način priključila onim snagama koje su dovele do medijevalizacije politike i kulture na Balkanu. No crkva i vjera imaju značajnu ulogu u prekidu medijevalizacije te uspostavljanju dijaloga i povratka razumu, što će biti izuzetno teško jer na tim prostorima ne postoji kultura dijaloga.

Treći je blok izlaganja posvećen cijeni rata i troškovima mira. Naglasak se uglavnom stavlja na nužnost da međunarodna zajednica nakon smirivanja ratnih sukoba pripomogne u stvaranju kulture mira, koja pretpostavlja kulturu ljudskih prava. Stoga bi međunarodna politika trebala podržati protivnike režima i pomoći da se izgrade modeli suživota kakvi u Europi već postoje, a ogleđni primjer za to trebao bi biti Mostar.

Darko Bratina u svom izlaganju podvlači nedostatnost kategorija u interpretaciji jugoslavenskog sukoba koji u značajnoj mjeri utječe na ocjenu događaja i implicitno izjednačavanje svih strana u sukobu.

Pored predgovora Roberta Papinija i uvodnog referata Tadeusza Mazowieckog svoje referate predstavili su slijedeći autori:

Rade Petrović (*Povijesni razlozi i vrednote modernizma*), Ljubomir Mažar (*Ekonomski razlozi političkih nacionalizama*), Sandor Szakacs (*Ekonomija i zajednice*), Vojin Dimitrijević (*Tragedija ili melodrama?*), Pietro Grilli di Cortona (*Problemi demokratske tranzicije*), Vladimir K. Volkov (*CSI i jugoslavenska kriza: povijesno-političke paralele*), Antonello Biagini (*Jugoslavija: umjetna država?*), Marko Oršolović (*Crkve, teologije: od sukoba prema miru*), Giuseppe Laras (*Religije i međuetnički konflikti*), Adela Tepuse (*Ne samo oprostiti, nego i zabraviti*), Adolf Hampel (*Faktori razumnosti ili podijeljenosti*), Corneliu Leu (*Istraživanje "duha" individualiste*), Tvrtko Kulenović (*Preživjeti dijalogom*), Livio Massir di Lusignano (*Konverzija kultura*), Flavio Cotti (*Međunarodna zajednica i etnički konflikti*), Arie M. Oostlander (*Garancije mira i razvoja na Balkanu?*), Dušan Sidjanski (*Modeli etničkog mira: Švicarska i Europska Zajednica*), Franz Pahl (*Model: primjer Autonome Regije Bolzana*), Baniamino Andreatta (*Cijena ekonomske rekonstrukcije*), George Politakis (*Troškovi rata i cijena mira*), Darko Bratina (*Nedostatnost interpretativnih kategorija jugoslavenskog konflikta*), Boštjan M. Zupančič (*Nacionalnost i transnacionalno državljanstvo. Mišljenje jednog individualiste*), Bo Kalfors (*Mostar, otvoreni grad*), Arij A. Roest Crolius s. j. (*Zaključne misli*).

Zbornik "Balcani in fiamme" zanimljiv je pokušaj objašnjenja jugoslavenske krize i početak uspostavljanja dijaloga između intelektualaca koji pripadaju sukobljenim narodima. No, upravo to je, s druge strane, njegov dosta važan nedostatak. Previše autora u svojim člancima otvoreno staje u obranu svoje nacije, a napada druge i samim time pokazuje nespremnost za dijalog.